

Nr 90.

Av herrar **Bergqvist** och **Asplund**, om anslag till fortsatt elektrifiering av Norrbottens kustland.

De senaste årens arbetslöshet har på ett synnerligen kännbart sätt berört Norrbotten, och då därjämte sista skördeåret medförde delvis missväxt och en omfattande reducering av foderskörden, genomkämpar denna landsända f. n. en av sina svåraste kriser. De förändrade konjunkturer, som depressionstiden medförde, hava visat nödvändigheten av att livsföringen hos stora delar av befolkningen länkas in på andra banor, därvid jordbruket i större omfattning än tidigare blir huvudnäringen och den delvis förolyckade industrien åter ställes på fötter och utvecklas. Tacksamt erkännas de insatser, som från såväl statsmakternas som kommunernas och enskilda sida gjorts för att i görligaste mån råda bot på det onda arbetslösheten medfört, men ännu återstår mycket att bättra.

Inom Norrbotten göras f. n. betydande ansträngningar för att få en del av den nedlagda industrien åter i gång och uteslutet är icke, att de nu pågående försöken komma att följas av flera. En nödvändig förutsättning för en utveckling av industrien och en permanent lindring av arbetslösheten är, att industrien äger god tillgång på kraft till facila priser, och i anslutning härtill måste kraftfrågan inom länets kustland nöjaktigt ordnas. Inom kustlandet hava visserligen uppförts ett flertal kraftanläggningar, de flesta av obetydlig storlek, dels av landsbygdselektrifieringsföretagen och dels av kommun och enskilda, men intet av dessa företag kan räkna med ett sådant kraftöverskott utöver egna eller avtalade leveranser, att man härpå kan grunda ett distributionssystem av erforderlig omfattning. Nyanläggningar av kraftstationer torde knappast utan tvingande skäl kunna komma i fråga under nu föreliggande omständigheter, då det kapital, som kan uppbringas allt för väl erfordras för andra uppgifter, och det torde för övrigt ekonomiskt eller praktiskt klokt att investera en för andra ändamål allt för knapp kapitaltillgång i ett dylikt företag, så länge statens kraftanläggning vid Porjus disponerar över ett avsevärt kraftöverskott.

Sedan år 1923 utför kungl. vattenfallsstyrelsen distribution av elektrisk kraft även i länets kustland. Kraften genereras i de för järnvägsdriften uppställda 1-fas generatorerna i Porjus och överföres genom järnvägens över-

föringsledningar ned till Notviken vid Luleå, där den omformas från 1-fas 15-periodig till 3-fas 50-periodig ström i en för ändamålet uppförd omformarestation. Därjämte har inom kustlandet framdragits ledningar å sträckan Kalix-Piteå samt till Boden, därvid dock delvis ett annat företags ledningar kommit till användning för transitering av kraft. Denna kraftöverföring, som kunnat åstadkommas med relativt enkla medel, är dess värre, enligt de uppgifter, som kunnat inhämtas, fullständigt utnyttjad. Järnvägsdriftens 1-fas generatorer i Porjus äro fullbelastade, kraftledningens Porjus-Notviken överföringsförmåga är för här avhandlade ändamål relativt begränsad, och omformarestationen vid Notviken går överbelastad. Någon påbyggnad av detta kraftöverföringssystem i ändamål att öka produktions- och överföringsförmågan är icke ekonomiskt tillrådlig, särskilt med hänsyn till de med omformningen förenade stora energiförlusterna.

Förfrågningar hava gjorts hos kungl. vattenfallsstyrelsen, huruvida någon ekonomiskt genomförbar plan föreligger eller kan väntas föreligga, som säkerställer det vidare kraftbehovet inom kustlandet. Härpå har svarats, att kungl. vattenfallsstyrelsen sedan flera år tillbaka haft sin uppmärksamhet riktad på denna fråga och även verkställt erforderliga utredningar rörande de med en större kraftuttagning i kustlandet förenade kostnaderna. Kraften avses därvid genererad i särskild i Porjus uppställd 3-fas generator för 50 per. växelström. Sedan upptransformering skett till lämplig spänning, överföres kraften över en för ändamålet utförd ledning från Porjus till Luleå, där nedtransformering sker till bygdenätets spänning. Härjämte erfordras vissa förändringar av mindre omfattning i det i kustlandet redan befintliga distributionssystemet. De kostnader, som dessa nyanläggnings- och förändringsarbeten medföra, äro emellertid av den storleken, att kungl. vattenfallsstyrelsen icke anser sig med nu beräknad kraftavsättning kunna få företaget ekonomiskt bärigt, om kraftavgifterna skola hållas inom samma gränser som t. ex. i Västerbottens kustland.

Huvudsakliga anledningen till detta ur ekonomisk synpunkt nedslående resultat får sökas däri, att kraftstationen i Porjus ligger relativt långt avlägsen från kustlandet, vilket varit en fördel för malmfältssamhällena, men samtidigt en nackdel för kustlandet. Inom de övriga kraftstationernas distributionsområden torde man vanligen icke hava att räkna med större avstånd än omkring 10—15 mil från kraftkällan till huvudkonsumenterna, men för här föreliggande fall komma avstånden att röra sig om 20—25 mil. Såvitt man nu kan se, talar sannolikheten för att man icke inom en överskådlig framtid har att emotse en på en gång samlad efterfrågan på kraft av sådan storlek, att en för såväl kungl. vattenfallsstyrelsen som abonnenten ekonomiskt fördelaktig kraftleverans till kustlandet kan komma till stånd, om dessa överföringskostnader skola täckas. Särskilda åtgärder måste vidtagas för att hjälpa företaget över det dåliga portföret och göra kraften disponibel nere i kustlandet, så att efterfrågan på kraft kan fyllas, allt

eftersom behovet gör sig gällande. Att Norrbottensindustrien har haft och kommer att hava sitt existensberättigande torde alla vara ense om, och att den har svårigheter att övervinna i form av högre frakter, kortare skeppningssäsong m. m. är känt. Det blir därför en angelägenhet av så mycket större betydelse, att icke kraftfrågan bereder företagen onormala svårigheter.

På därom gjord särskild förfrågan har från kungl. vattenfallsstyrelsen meddelats, att styrelsen anser sig i anslutning till den plan rörande kraftleveransen till kustlandet, som tidigare relaterats, kunna genomföra denna, om ett räntefritt kapital om 900,000 kronor ställes till förfogande. Enligt en verkställd överslagsberäkning torde cirka 120,000 kronor härav kunna anses bliva förbrukade på sådant arbete, som kan rubriceras såsom nödhjälpsarbete. Vi vilja särskilt understryka, att förestående arbete icke endast till en del kommer att bidra till den nu befintliga arbetslöshetens avhjälpande, utan framför allt siktar till att skapa arbetsmöjligheter, som permanent lindrar arbetslösheten, och hålla vi före, att det framlagda projektet i detta avseende för Norrbottens del är av utomordentligt stor betydelse. Vår framställning avser hjälp till självhjälp och vill skapa förutsättningar, som bidra till stärkandet av bygdens förmåga att hjälpa sig ut ur det nuvarande olidliga tillståndet.

Frågan har emellertid även en annan sida. Den distribution, som kungl. vattenfallsstyrelsen redan igångsatt i kustlandet, har varit till betydande nytta. Distributionen måste emellertid begränsas till det effektbelopp, som nu står till förfogande vid omformarestationen i Notviken, och häri ligger systemets svaghet. Genom befolkningens eget initiativ har redan utförts en elektrifiering av länets landsbygd, som relativt innevånareantalet dragit betydligt större kostnader, än vad i allmänhet varit fallet inom mellersta och södra delarna av landet. Industrien försågs delvis med kraft genom den privata företagsamheten, men såväl landsbygden som industrien i övrigt led av ett väsentligt kraftunderskott. För att avhjälpa denna olägenhet tillkom vattenfallsstyrelsens distribution som en påbyggnad utöver vad som redan fanns. Skulle nu vattenfallsstyrelsens kraftleverans låsas fast vid det effektbelopp, som f. n. kan överföras från Porjus, vore detta en verklig olycka för länet. Norrbotten, som flitigt tappas på den avkastning, vilken skulle avsättas för kapitalbildning, skulle se sig nödsakat att på ett eller annat sätt uppbringa erforderligt kapital för att med ett tredje kraftsystem plöja genom större delen av länets kustland. Det är högeligen önskvärt, att utvecklingen icke tvingas in på dylika avvägar, och skulle mot förmodan så ske, torde staten icke kunna fritaga sig från en betydande del av ansvaret härför. Det förefaller oss onormalt, att en ökad efterfrågan på kraft från ett distributionsområde med de kraftavsättningsmöjligheter, som Norrbottens kustland innebär, icke skulle kunna villfaras, därför att den geografiska belägenheten medför kraftöverföringskostnader, som icke från början kunna

täckas genom energiinkomster. Vi hysa den tillförsikten, att det kapital, som på detta sätt såsom en engångsinsats tillföres statens anläggningar i Norrbotten, på mångfaldigt annat sätt skall lämna den önskade avkastningen, och önska ytterligare understryka vikten av, att vattenfallsstyrelsen, som med till buds stående medel hittills gjort vad som kunnat göras för en rationell lösning av kraftfrågan, sättes i stånd att normalt fullfölja den redan påbörjade kraftdistributionen i kustlandet.

Mellan staten och malmbolagen äro avtal träffade, enligt vilka bolagen erlägga viss royalty för den från Norrbotten uttagna malmen. Det förefaller skäligt, att någon del av denna avkastning får disponeras för länets räkning för åtgärder, som avse sådan komplettering av statens, inom Norrbotten befintliga kraftanläggningar, att dessa på ett nöjaktigt sätt kunna fylla sin uppgift gent emot industrien, samhällena och landsbygden.

Under åberopande av vad ovan anförts hemställa vi, att riksdagen måtte besluta,

att ett räntefritt kapital om 900,000 kronor ställes till kungl. vattenfallsstyrelsens disposition för fullföljande av den i Norrbottens kustland påbörjade kraftdistributionen, varav 300,000 kronor under budgetåret 1927—1928 och 600,000 kronor under budgetåret 1928—1929, och

att anslaget får utgå av den avkastning i form av royalty, som uppkommer genom malmbrytning i Norrbotten.

Stockholm den 20 januari 1927.

O. Bergqvist.

C. I. Asplund.